

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เขตตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์*

CITIZEN PARTICIPATION IN THE LOCAL DEVELOPMENT PLANNING IN KHON TAEK SUBDISTRICT, SANGKHA DISTRICT, SURIN PROVINCE

อุรรัตน์ แต้มทอง¹, ชัย สมรภูมิ² และ วันชัย สุขตาม³

Uratat Theamthong¹, Chai Samorapoom² and Wanchai Suktam³

¹⁻³คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

¹⁻³Faculty of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University, Thailand

Corresponding author E-mail: uraratnoi29@gmail.com

Received 10 November 2025; Revised 27 November 2025; Accepted 30 November 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.939 เก็บข้อมูลจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลขอนแก่น จำนวน 385 คน โดยใช้การคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t ค่า F สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก

Citation

* อุรรัตน์ แต้มทอง, ชัย สมรภูมิ และ วันชัย สุขตาม. (2568). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเขตตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 5(3), 85-98.

Uratat Theamthong, Chai Samorapoom and Wanchai Suktam. (2568). Citizen Participation in the Local Development Planning in Khon Taek Subdistrict, Sangkha District, Surin Province. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 5(3), 85-98.

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

คือ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำ และประชาชน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2) ประชาชนที่มีเพศ และสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่วนปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ไม่พบความแตกต่าง 3) แนวทางการพัฒนา คือ จำเป็นต้องมีการเสริมสร้างระบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมให้เข้มแข็ง โปร่งใส และเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มมีบทบาทอย่างแท้จริงในทุกกระบวนการของการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตำบลขอนแก่นมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องให้ประชาชนเข้ามามีบทบาท อำนาจการต่อรองและร่วมตัดสินใจในทุกขั้นตอน ซึ่งจะเป็พื้นฐานสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, แผนพัฒนาท้องถิ่น, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

This thesis aims to: 1) examine the level of citizen participation in the formulation of local development plans, 2) compare citizen participation in the formulation of local development plans classified by personal factors, and 3) explore guidelines for enhancing citizen participation in the formulation of local development plans. This study employed a mixed-methods approach, integrating both quantitative and qualitative research. The quantitative study used a questionnaire with an overall reliability coefficient of 0.939 and collected data from 385 residents living in the Khon Taek Subdistrict Administrative Organization area, determined using Taro Yamane's formula and obtained through stratified random sampling. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test. The qualitative study utilized semi-structured in-depth interviews with 10 key informants, including executives of the Subdistrict Administrative Organization, community leaders, and local residents, selected

through purposive sampling. Data were analyzed using content analysis in conjunction with contextual interpretation. The results revealed that: 1) the overall level of citizen participation in the formulation of local development plans was high; 2) citizens with different genders and marital statuses exhibited significantly different levels of participation at the 0.05 level, while no significant differences were found for age, education level, occupation, or income; and 3) the guidelines for improvement emphasize the need to strengthen a participatory administrative system that is transparent and provides genuine opportunities for all groups of citizens to take part in every stage of the local development planning process. From the in-depth interviews with the sample group, it was found that citizen participation in the formulation of local development plans in Khon Taek Subdistrict has been continuously improving. Therefore, it is essential for citizens to play an active role, possess bargaining power, and be involved in decision-making at every stage. Such engagement serves as a crucial foundation for achieving sustainable local development.

Keywords: Participation, Local Development Plan, Local Government Organization

บทนำ

ตามที่ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2561 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และจะต้องได้รับการแต่งตั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน ซึ่งภาคประชาชนนั้นจะต้องได้รับการคัดเลือกมาจากตัวแทนของประชาคมท้องถิ่น โดยการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นถือเป็นเครื่องมือหลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และโครงการ/กิจกรรมเพื่อพัฒนาในพื้นที่ (กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2568) ซึ่งผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยให้การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีความสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน เพราะประชาชนเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับปัญหาและทราบบริบทของพื้นที่มากที่สุด การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนจึงทำให้แผนพัฒนาที่มีความเหมาะสม สามารถนำไป

ปฏิบัติได้จริง และส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนในการพัฒนา (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2565) สอดคล้องกับคณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ (2563) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมความโปร่งใสและการตรวจสอบได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพราะประชาชนจะมีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ตรวจสอบงบประมาณ และแสดงความคิดเห็นต่อแผนงานและโครงการต่าง ๆ ได้โดยตรง กระบวนการมีส่วนร่วมจึงช่วยลดโอกาสในการทุจริต เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร และสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อหน่วยงานท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม ความโปร่งใส ความมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2555)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากฎหมายและระเบียบต่าง ๆ จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ แต่ยังคงพบว่ามีช่องว่างและข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่หรือระดับตำบล ดังเช่น การศึกษาของ สุพัตรา ยอดสุรงค์ (2562) ซึ่งพบว่า แม้จะมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น แต่ระดับของการมีส่วนร่วมยังไม่สอดคล้องกับความคาดหวังของการพัฒนาท้องถิ่น เช่น การมีส่วนร่วมของประชาชนยังจำกัดอยู่เพียงบางขั้นตอน ขาดการเปิดพื้นที่ให้มีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง หรือประชาชนยังไม่ได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกกระบวนการของการจัดทำแผนพัฒนา ส่งผลให้ระดับการมีส่วนร่วมยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้

จากการสำรวจพื้นที่ของตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ มีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเฉพาะ ซึ่งเป็นพื้นที่ชนบทมีลักษณะสังคมชุมชนเกษตรกรรมเป็นหลัก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค และบริการสาธารณะต่าง ๆ ให้กับประชาชน โดยคาดหวังว่าประชาชนในพื้นที่จะมีบทบาทมากขึ้นในการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเขตตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งการศึกษานี้จึงจะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ในบริบทนั้น และสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับหน่วยงานท้องถิ่นในการวางนโยบายหรือแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนี้ ยังเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้เกิดแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำผลการวิจัย

ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ให้มีการพัฒนาที่ตอบสนองต่อประชาชนอย่างแท้จริงและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเขตตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเขตตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเขตตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

สมมติฐานการวิจัย

ประชาชนที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ ต่างกัน การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ แตกต่าง

การทบทวนวรรณกรรม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเขตตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ มีพื้นฐานแนวคิดสำคัญจากสามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นหัวใจของการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Governance) ที่มุ่งเน้นให้ประชาชนมีบทบาทร่วมคิดร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา (สถาบันพระปกเกล้า, 2561) ทั้งนี้ตามแนวคิดของ อาร์นสไตน์ (Arnstein, 1969) และ โคเฮน และ อัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff, 1977) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนควรเกิดขึ้นในหลายมิติ ตั้งแต่การร่วมตัดสินใจ การปฏิบัติ การติดตามประเมินผล ไปจนถึงการรับผลประโยชน์ เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

ขณะเดียวกัน แนวคิดเกี่ยวกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เน้นหลักการกระจายอำนาจทางการเมืองและการบริหารให้ประชาชนในพื้นที่สามารถปกครองและจัดการตนเองได้อย่าง

อิสระ (โกวิท พวงงาม, 2549; กิตติศักดิ์ แพรพพรายรัตน์, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาอย่างแท้จริง

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่น ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2563) โดยการจัดทำแผนต้องอาศัยหลักการสำคัญ เช่น หลักการมีส่วนร่วม การบูรณาการแผนการพัฒนาที่ยั่งยืนและความเป็นธรรม (กระทรวงมหาดไทย, 2562) เพื่อให้แผนพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

เมื่อพิจารณาแนวคิดทั้งหมด จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นตัวแปรสำคัญที่สะท้อนคุณภาพของการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในระดับตำบล โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาที่มีความสมดุล โปร่งใส และยั่งยืน ทั้งนี้ การศึกษาของ อภิญา พานิชเจริญ (2558) ได้เสนอกรอบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นไว้ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการร่วมคิด ด้านการร่วมวางแผน ด้านการร่วมปฏิบัติ ด้านการร่วมติดตามและประเมินผล และการร่วมรับประโยชน์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตรงตามแนวคิดของ อาร์นสไตน์ (Arnstein, 1969) และ โคเฮน และ อัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff, 1977) ซึ่งให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนควรเกิดขึ้นในหลายมิติ จึงถูกนำมาใช้เป็นแนวทางหลักในการกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาระดับและลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยมุ่งหวังให้ผลการวิจัยสามารถสะท้อนถึงแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในอนาคตอย่างยั่งยืน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดนี้ มาใช้ประกอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อให้การวิจัยมีทิศทางที่ชัดเจน และสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรได้อย่างเป็นระบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ทั้งสิ้น จำนวน 10,132 คน (ข้อมูลบัญชีถือครองการบริหารส่วนตำบลขอนแก่น, 2567) ใช้วิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับ

ความเชื่อมั่น 95% ได้ จำนวน 385 คน โดยใช้การคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานค่า t-test และค่า F-test การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ประกอบไปด้วยโครงสร้าง 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะคำถามแบบเลือกตอบ (Checklist) ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ลักษณะแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเขตตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ เป็นลักษณะคำถามแบบเปิด (Opened - End Question) โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Consistency : IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.67 - 1.00 จากนั้นดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 ชุด มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.939

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บและรวบรวมข้อมูล โดยจัดทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ถึง องค์การบริหารส่วนตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ทั้งนี้ผู้วิจัยนำหนังสือพร้อมแบบสอบถาม ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง ระหว่างเดือน กรกฎาคม-กันยายน 2568 จากนั้นนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้มาพิจารณาความสมบูรณ์ของการตอบมีความสมบูรณ์ จำนวน 385 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 และนำไปวิเคราะห์เพื่อประมวลผลโดยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ค่า t (t-test one samples) และ ค่า F (One - Way Anova) และสรุปผลในรูปแบบตารางพรรณนา

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พร้อมทั้งขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาบูรณาการเพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกให้ครอบคลุม

เนื้อหาสาระตามขอบเขตของการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน และประชาชน จำนวน 10 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) โดยดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งได้ทำหนังสือถึงผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ขึ้นอยู่กับผู้ให้ข้อมูลหลักจะใช้เวลานาน น้อยแตกต่างกันตามความสะดวกในการให้ข้อมูล ทั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบและยืนยัน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เนื่องจากความน่าเชื่อถือของการวิจัยเชิงคุณภาพขึ้นอยู่กับตัวผู้วิจัย และข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้วิธีการสามเส้า คือ บุคคล สถานที่ และเวลาแตกต่างกัน สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนำข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ และร้อยละ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่ตอบแบบสอบถาม ทั้งหมด จำนวน 385 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 57.1 อายุระหว่าง 50-59 ปี จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 29.6 สถานภาพสมรส จำนวน 244 คน คิดเป็นร้อยละ 63.4 ระดับการศึกษาสูงสุด มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 44.7 มีอาชีพเป็นเกษตรกร จำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 64.7 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 37.9

ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เขตตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้การคำนวณหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{x}) = 3.74, S.D. = .553) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการร่วมรับประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{x}) = 3.94, S.D. = .743) รองลงมา คือ ด้านการร่วมติดตาม และประเมินผล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{x}) = 3.78, S.D. = .658) ด้านการร่วมคิด มีค่าเฉลี่ยระดับมาก (\bar{x}) = 3.74, S.D. = .678) ด้านการร่วมวางแผน มีค่าเฉลี่ยระดับมาก (\bar{x}) = 3.63, S.D. = .712)

และ ด้านการร่วมปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (\bar{X}) = 3.58, S.D. = .744) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยภาพรวม

การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ด้านการร่วมคิด	3.74	.678	มาก
ด้านการร่วมวางแผน	3.63	.712	มาก
ด้านการร่วมปฏิบัติ	3.58	.744	มาก
ด้านการร่วมติดตามและประเมินผล	3.78	.658	มาก
ด้านการร่วมรับประโยชน์	3.94	.743	มาก
ภาพรวม	3.74	.553	มาก

2. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้การทดสอบด้วยค่าสถิติ t-test แบบข้อมูล 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยภาพรวมแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ด้านการร่วมคิด ด้านการร่วมวางแผน และด้านการร่วมปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนด้านการร่วมติดตามและประเมินผล และด้านการร่วมรับประโยชน์ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

สำหรับผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่วนปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ไม่พบความแตกต่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

ปัญหาหลักคือ การขาดเวลา ความเข้าใจ และข้อมูลข่าวสาร ประชาชนบางส่วนไม่ทราบกำหนดการประชาคม หรือไม่มั่นใจว่าความเห็นของตนจะได้รับการพิจารณาจริงจัง นอกจากนี้ ยังมีอุปสรรคด้านภาษาและการสื่อสาร โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ ข้อเสนอแนะ คือ ควรจัดให้มีประชาคมอย่างสม่ำเสมอ สื่อสารด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย และสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วม จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสามารถสรุปในภาพรวม ดังนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกฝ่ายยอมรับว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตำบลขอนแก่นมีอยู่จริงและเริ่มพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในขั้นตอนการร่วมคิดและร่วมปฏิบัติ แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านการวางแผน การติดตามประเมินผล และการสื่อสารข้อมูลที่ยังไม่ทั่วถึง จึงจำเป็นต้องพัฒนาให้ประชาชนเข้ามามีอำนาจต่อรองและร่วมตัดสินใจในทุกขั้นตอน ซึ่งมีแนวทางในการส่งเสริมคือ 1. การสร้างเวทีประชาคมถาวรที่เปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มเข้ามามีเสียง 2. การสื่อสารข้อมูลแบบสองทางอย่างต่อเนื่อง 3. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น กลุ่มไลน์ หรือเพจตำบล เพื่อเผยแพร่ข้อมูลแผนพัฒนา 4. การสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของแผนพัฒนาร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล

อภิปรายผล

จากการดำเนินการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเขตตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย อันดับแรก คือ ด้านการร่วมรับประโยชน์ รองลงมา คือ ด้านการร่วมติดตามและประเมินผล ด้านการร่วมคิด ด้านการร่วมวางแผน และด้านการร่วมปฏิบัติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะองค์การบริหารส่วนตำบล ได้มีการเปิดโอกาสและสร้างช่องทางให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ส่งผลให้การมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ โคเฮน และ อัพฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff, 1977) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ตั้งแต่การคิด วางแผน ปฏิบัติ ติดตาม และรับประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับสุวตถ์ ไกรสกุล และจุฑาภรณ์ คงรักษ์กวิน (2560) พบว่า

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ในแต่ละด้านมีภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ และสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบทบาททางสังคมและความรับผิดชอบของบุคคลที่แตกต่างกันตามเพศและสถานภาพ มีอิทธิพลต่อโอกาสและความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ความแตกต่างทางเพศและสถานภาพสะท้อนถึงมุมมอง ค่านิยม และแรงจูงใจในการพัฒนาท้องถิ่นที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุธิมา เทพวงศ์ (2562) พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ไม่พบความแตกต่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนในพื้นที่ตำบลขอนแก่นมีลักษณะพื้นฐานทางประชากรที่ค่อนข้างใกล้เคียงกันทำให้แนวคิด ทักษะคิด และรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นไม่แตกต่างกันมาก สอดคล้องกับการศึกษา วิไลลักษณ์ มนัสปัญญาสกุล และ สุกิจ ชัยมุสิก (2566) พบว่า ประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับโสภิตา ศรีนุ่น (2558) พบว่า ระดับการศึกษา และรายได้ แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

3. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลขอนแก่น จำเป็นต้องมีการเสริมสร้างระบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมให้เข้มแข็ง โปร่งใส และเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มมีบทบาทอย่างแท้จริงในทุกกระบวนการของการพัฒนา ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดกลไกและกระบวนการที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ดังนั้น การพัฒนาแนวทางเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมจึงควรมุ่งเน้นการสร้างกลไกการสื่อสารสองทางระหว่างประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกระดับของชุมชน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ จุฬาลักษณ์ กอบัวกลาง (2559) พบว่า แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น คือ การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นให้ประชาชนได้รับทราบและการมีกลยุทธ์ที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมประชาคมให้มากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักถึงกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่ถูกกำหนดขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับแก้ไขล่าสุด พ.ศ. 2561) ที่กำหนดให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมติดตามผล และร่วมรับประโยชน์ องค์ความรู้ใหม่ประกอบด้วยแนวคิดหลัก 3 ประการ คือ 1) กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันยังไม่เกิดขึ้นอย่างทั่วถึง เนื่องจากผลวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมด้านการร่วมคิดอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนถึงการขาดพื้นที่แลกเปลี่ยนข้อมูลและความเข้าใจร่วมระหว่างรัฐและประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมที่เน้นพลังการเรียนรู้ของชุมชน (อาร์นสไตน์, 1969; โคเฮน และอัสฮอฟฟ์, 1980) 2) การมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติและการติดตามผลยังเป็นจุดอ่อนของการพัฒนา เมื่อผลการศึกษาพบว่าการร่วมปฏิบัติและติดตามประเมินผลมีระดับต่ำที่สุด ทำให้ประชาชนไม่ได้มีบทบาทในการตรวจสอบความโปร่งใสของโครงการอย่างแท้จริง สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลที่ระบุว่ามีส่วนร่วมต่อเนื่องเป็นหัวใจของความโปร่งใสในการบริหาร (โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ, 2549) และ 3) ความเป็นธรรมในการกระจายประโยชน์คือปัจจัยกำหนดความยั่งยืนของประชาธิปไตยท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่าประชาชนบางส่วนรู้สึกถึงความไม่สมดุลในการได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนา จึงชี้ให้เห็นว่าการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรมส่งผลโดยตรงต่อความไว้วางใจและระดับการมีส่วนร่วมในระยะยาว (เพร์ตตี, 2538)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยในด้านการร่วมคิดและเสนอปัญหาประชาชนมีการเข้าร่วมพอสมควร สะท้อนว่าประชาชนมีการรับรู้ปัญหาในพื้นที่และพร้อมเสนอข้อมูลต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมด้านการร่วมวางแผนยังมีข้อจำกัดทั้งในด้านความเข้าใจในข้อมูลแผนพัฒนาและโอกาสในการเข้าร่วมประชุมอย่างทั่วถึง ขณะที่ด้านการร่วมปฏิบัติและการติดตามประเมินผลพบว่ามีระดับต่ำที่สุด สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมที่ยังไม่เป็นระบบและการขาดกลไกให้ประชาชนสามารถตรวจสอบโครงการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

ส่วนด้านการร่วมรับประโยชน์พบว่าประชาชนมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง แต่ยังคงมีความกังวลเกี่ยวกับความไม่สมดุลในการจัดสรรทรัพยากรระหว่างหมู่บ้าน ซึ่งสะท้อนถึงความท้าทายด้านความเป็นธรรมและความโปร่งใสในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นของตำบลขอนแก่น ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัยประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ประกอบด้วย 1.1 ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย องค์กรบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริมบทบาทของประชาชนในฐานะผู้ร่วมปฏิบัติโดยแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการหรือภาคีเครือข่าย และสร้างกลไกติดตามร่วมอย่างต่อเนื่อง 1.2 ด้านการมีส่วนร่วม องค์กรบริหารส่วนตำบลควรจัดให้มีเวทีสาธารณะเชิงเรียนรู้เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นตั้งแต่ขั้นคิดจนถึงติดตามผล 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป จากการค้นพบในการวิจัยเพื่อให้เกิดพัฒนามากขึ้น ควรมีการศึกษาในระดับเชิงคุณภาพเพื่อหาปัจจัยทางวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมนำมาพัฒนาเป็นโมเดลการบริหารแบบมีส่วนร่วมท้องถิ่นที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในจังหวัดอื่น ๆ ได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2568). *คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น*. เรียกใช้เมื่อ 10 มีนาคม 2568 จาก [https://www.dla.go.th/work/planlocal/คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น/คู่มือการจัดทำแผนท้องถิ่น\(ยุทธศาสตร์%20แผน3ปี\).pdf](https://www.dla.go.th/work/planlocal/คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น/คู่มือการจัดทำแผนท้องถิ่น(ยุทธศาสตร์%20แผน3ปี).pdf)
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2563). *แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566–2570)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2565). *คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- กระทรวงมหาดไทย. (2562). *คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- กิตติศักดิ์ แพรพพรายรัตน์. (2553). พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2549). *มิติใหม่การปกครองท้องถิ่นวิสัยทัศน์กระจายอำนาจและการบริหารงานท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.
- คณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. (2563). แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารวิจัยการบริหารรัฐกิจ*, 12(2), 45–60.

- จุฬาลักษณ์ กอบัวกลาง. (2559). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอภินทรบุรี จังหวัดปราจีนบุรี*. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- วิไลลักษณ์ มนัสปัญญาสกุล และ สุกิจ ชัยมุสิก. (2566). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลดอนกระเบื้อง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่*, 1(6), 1-17.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2561). *การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.). (2555). *หลักธรรมาภิบาลในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ก.พ.ร.
- สุธิมา เทพวงศ์. (2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุพัทธา ยอดสุรางค์. (2562). แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน. *วารสารพัฒนาชุมชนและสังคม*, 8(1), 101-112.
- สุวัฒน์ ไกรสกุล และจุฑาภรณ์ คงรักษ์กวิน. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี. *วารสารร่วมพฤษ มหวิทยาลัยเกริก*, 35(2), 119-140.
- โสภิตา ศรีนุ่น. (2558). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา*. สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224.
- Cohen, J.M., & Uphoff, N. T. (1997). *Rural development participation concept and measures for project design implementation and evaluation*. New York: Cornell University.